

b) Aleviliğin Anadolu'da Bektaşilik ile reform edilmesi

Ehl-i Beyt ve imamlar Mekke - Medine - Kerbela - Pers - Azerbaycan'dan yarım ay çizerek göçtüikleri bölgelerde dar entelektüel çevrelere sıkışıp kalırken ve sürekli soykırıma uğrarken Anadolu'da onlara kucak açılmıştır.

Anadolu'da Hünkar Hacı Bektaş Veli tarafından Alevi akımının özeti süzölmüş, reform sunulmuş ve entellektüel bakım'dan açıklık getirilmiştir. Hz. Ali'nin sözleri yeniden tazelik kazanırken 'Bir tebessüm gösterelim canlara !' diyerek, hoşgörü temelinde toparlanmıştır. Döneminin büyük Kur'an araştırmacısı Hallac-ı Mansur'un ünlü 'Enel Hak' formöl'ü Hünkar Bektaş Veli tarafından ' Ne ararsan ara, kendinde ara' sözlerinde tekrar netice kazanmıştır.

Anadolu Aleviliği'nin yeni karakterini belirleyen Bektaşilik, İslamın esaslarını ve geleneksel alevi inancını, İslam öncesi göçmen kabilelerinin çok eski uygarlıklara dayanan kültürü ile yoğurmuş, çağının bilim dünyası ile (Yeni Platonizm bkn. sudur-teorisi) aydınlatmıştır. Bunun sayesinde insanlığın geliştirmiş olduğu en eski ibadet şekilleri İslam kılıfına bürünerek, kendisini iktidarların alet edindiği ortodoks-şeriatçı devlet dinine karşı korumayı ve günümüze kadar hayatta kalmayı başarmıştır.

Alevilik-Bektaşilik daha Rum-Selçuklar döneminde üç ana öğretisi ve Ali düşüncesini gizlemeye başlamış, Osmanlı döneminde bu giderek artmıştır. Alevilik- Bektaşiliğin temel öğretileri Sünni-Orthodoksluk için fazlasıyla sapık düşüncelerdi. Fakat bu fikirler ilk İslamiyet döneminden, peygamberin Mekke ve Medine dönemlerinden kaynaklandığı için pek birşey yapılamıyordu. Ayrıca Alevilik-Bektaşilik saldırılardan korunmak için bir ' kamuflej' taktikleri de geliştirmiştir.

Bektaşilik, Alevi mezhebini Anadolu halkının kültürü ve örf adetleriyle bağdaştıran, idealizm ve materyalizm arasında sentez (birleşim) kuran, inançsal-yaşamsal hayat telakkisidir. Örneğin; Ali düşüncesi kâmil insan düşüncesini gizlemek için bir maske, bir şifredir. On İki İmam düşüncesi paylaşımcı, toplumsalcı, özgürlükcü, demokratik-sosyalist çizgi için bir şifredir.

Kâmil insana inanma ve ona verilen büyük değer aslında, şeriatı kaldırmanın biçimsel, baskıcı,

ortodoks davranış biçimlerinden kurtulmanın teorik temelidir. Fakat bütün bunlardan Ali'nin, On İki İmam'ın ya da kâmil insanların kendi başlarına değersiz oldukları anlamı çıkarılmamalıdır. Örneğin Ali, Alevi inancında bir realist, bir mutlak insan prototipi, bir ibadet objesidir. Bunun dışında Ali'ye inanmanın bir kurtarıcı (mesih)fonksiyonu da vardır. Çünkü Ali, vekil olarak namaz kılma, oruç tutma, sofuca yaşam, dert çekme gibi görevlerin hepsini, insanların vekili olarak yerine getirmiştir. Bu nedenle insanlar bunları yapmak zorunda değildir.

(Anton Josef Dierl, Anadolu Aleviliği, 1985, S.153)

c) Cumhuriyet'in ilkelerinde barınan Alevilik

1826-1827'ler de Hünkar Hacı Bektaş Veli'nin felsefesine barındırılmış ve manevi kurucusu olarak adlandırılmış 'Yeniçeri Ocakları'nın yanı sıra Bektaş Dergahları'nın da kapatılması, yeni bir enteligenzin doğmasına sebep olmuştur.

'Jöntürk' veya 'Genç Türkler' diye adlandırılan hareket, dogmalar ve fetvaları ile kalıplaşmış, dünyadaki gelişen parlamento ve demokrasi hareketına uyum sağlayamamış ve vergi toplamaktan hariç halkından tamamen kopmuş olan Osmanlı İmparatorluğuna karşı, eğitiminin ve çağının bilincinde olan daha ilerici, daha aydın ve halkçı bir hareketti. Osmanlı'nın yadırgadığı ve küçümsediği

Anadolu halkının adını metaforik anlamda güneşle kıyaslayarak, huma kuşu gibi savaşın ateşleri içinde kurulan, yeni devletin ismi Osmanlı değilde Türkiye Cumhuriyeti konulmuştur. Daha önemlisi tarihte ilk sefer 'Egemenlik kayıtsız ve şartsız milletin'dir denilmiştir.